

1. Що е глобализация - произход и същност на понятието.

Глобализацията на съвременната икономика е процес на формиране на световното стопанство . Този процес се разглежда като взаимосвързване на стопанствата и излизане на бизнеса от националните рамки и техните стандарти . Глобализацията е интегриране на икономическия живот в отделните страни към напредналите страни . Така се изгражда еднакво взаимосвързано световно стопанство .

Глобализацията се определя като намаление в международните цени и премахване на бариерите за правене на бизнес . Ефектът е въвеждане и увеличаване на интеграцията на пазарите за стоки , услуги , технологии , идеи и труд . Това означава намаляване различията на всички фактори . В резултат на това ще има намаляване на разходите за транспорт , намаляване на цените за информационни технологии (комуникации) , премахване на митническите бариери при търговия със стоки и услуги . В ерата на глобализацията ще се засегнат производството , търговията и инвестициите . Необходимо е създаването на международни правила .

Глобализацията се изразява в намаление на естествените бариери и политическите ограничения и сегментиране на националните и регионалните пазари (пазарна интеграция) . Процеса на глобализацията протича не само в икономиката , но и в други области като заетостта , здравеопазване , култура и други . Глобализацията поражда и новости , които са следните :

1) нови пазари ;

2) нови технически постижения ;

3) нови действащи лица (" Световна търговска организация ") ;

4) нови правила ;

1.1 Видове глобализация

-- **Глобализация на икономиката** — световни процеси в изменение на финансовите пазари, търговските и производствените ниши. В резултат географските граници и правителствата практически не контролират масовото си производство и потребление. Появят се принципно нови политически интереси, контролирани от неправителствени институции. Във връзка с масирания антиглобализъм мултинационалните компании използват термина глокализация (неологизъм от „глобализация“ и „локализация“) за изтъкване на съобразяването им с местните условия.

Огромният ръст на търговията, друг централен елемент на икономическата глобализация, не на последно място произтича от силно намалелите разходи за транспорт и възможността стоките да бъдат транспортирани по-бързо. Това се отнася особено за сферата на услугите: продукти като софтуер или база данни могат за секунди да бъдат изпратени от единия край на света до другия.

-- **Компютърна глобализация** — процес на адаптация на компютърния софтуер с цел използването му в различни страни по света. Наблюдава се уеднаквяване на лингвистичните, маркетинговите и програмните усилия по света. Софтуер тип G11N.

Без съмнение технологичните иновации, най-вече в информационната и комуникационната сфери, са играели и играят важна роля. В много отношения Интернет представлява нагледния образ на глобализацията. Глобализирането на финансовите пазари, прехвърлянето на невероятни парични суми буквално за секунди из целия свят въобще не би било възможно без съвременните технологии, също организирането на транснационално интегрираното производство, както и много други.

-- **Глобализацията като универсален процес** — естествен процес на миграция на всякакви видове ресурси по света: парични, човешки, производствени, икономически и др. На определен етап се развива информационно общество, по-слабо податливо на управление.

2. Начало, фактори, етапи и динамика на глобализацията.

Глобализацията на съвременната икономика се дефинира като процес на формиране на единно стопанство в планетарен мащаб. Може да се разгледа и като взаимосвързаност на стопанствата и излизане на бизнеса от националните рамки и стандартизирани със стопанствата на останалите страни. Тя е интегриране на икономическия живот в отделните страни към най-напредналото в света, изграждане на тази основа на единно, взаимосвързано, на високо равнище на производствените сили и техническия прогрес световно стопанство.

Глобализацията се определя като намалението в международните цени или бариерите за правене на бизнес или от друга страна взаимодействието с други хора от други нации навсякъде в света. Ефектът и е да въведе и увеличи интеграция на пазарите за стоки, услуги, технологии, идеи, труд, намалявайки различията в цените за тези продукти и фактори през пространството. Падането на разходите за транспорт, огромното намаление на комуникационните и информационни цени, и премахването на митнически и немитнически бариери в търговията със стоки, услуги, финансов капитал и до известна степен труд се обединяват в късния 20 век и води до увеличаване глобализацията с една неконтролируема скорост, която не показва изглед на намаляване.

Процентът на увеличаване на глобализацията не може да се изрази с един статистически показател. Няколко показателя осигуряват само частична индикация за съдържанието на това понятие. Стандартен индикатор е отнасянето на търговията към растежа на БВП.

Решаваща роля - преди всичко на ниво съзнание - изиграха глобалните проблеми. Тяхното решаване изисква интернационализиране на политиката и възпитават глобално съзнание. Организации като Грийнпийс или Амнести Интернешънъл, които се посвещават на такива глобални теми като опазването на околната среда или правата на човека, са "глобални действащи лица" (Global Players). Това е признак за пораждането на световно общество.

Глобализацията се изразява в намаление на естествените бариери и политическите ограничения и сегментиране на националните и регионалните пазари (пазарна интеграция). Процеса на глобализацията протича не само в икономиката, но и в други

области като заетостта , здравеопазване , култура и други . Глобализацията поражда и новости , които са следните :

- 1) нови пазари ;
- 2) нови технически постижения ;
- 3) нови действащи лица (" Световна търговска организация ") ;
- 4) нови правила ;

3. Обхват на глобализацията.

Различните измерения по различен начин се припокриват с "глобализацията", важно е да се види какво се отнася към глобализацията и че тя в никакъв случай не се изчерпва с икономическите процеси, въпреки че те представлява причина и най-важната движеща сила на явлението. Точно толкова важно е също да се осъзнае, че не всичко е част от глобализацията и зависи от нея.

Глобализацията също се натъква на граници. Този аспект трябва да се има предвид като следваща стъпка за диференцирано разглеждане на явлението. От една страна става дума за различно по размер покритие за всяко измерение, а от друга - за необходимо дистанциране от властта на понятието и неговата масова употреба, за да могат да се възприемат границите на глобализацията.

Обхвата на глобализацията обхваща :

1. процес на преодоляване на исторически възникналите граници. Затова тя може да се сравни с ерозията (не с изчезването) на национално-държавния суверенитет и се

представя като излизане на пазарната икономика от моралните правила и институционализираните обвързаности на обществата;

2. количествено и качествено интензивирание на наднационалните трансакции при същевременното им пространствено разгръщане;
3. растящата вазимозависимост и интеграция на различните икономики по земното кълбо;
4. чрез глобализацията се интензивира конкуренцията на пазарите;
5. глобализацията се превърна в понятие, което все по-често се използва в публицистичните и научните дебати и при това се разглежда от една страна като заплаха, а от друга като шанс;
6. Интензивирание на световните социални връзки, чрез които отдалечени места се обвързват по такъв начин, че събития на едно място биват повлиявани от събития, състояли се на друго, много отдалечено място, и обратно;
7. най-големият икономически и обществен прелом от индустриалната революция насам;
8. процес на все по-голяма обвързаност между обществата и проблемните сфери;
9. "отключване" на силите на световния пазар и отслабване на икономическата власт на държавата;
10. социален процес, в който намаляват географските ограничения в социален и културен план и в който хората все повече осъзнават това(...) Глобализацията не означава непременно хомогенизация (...). Глобализацията просто предполага по-тясна вазимозависимост и по-малка териториална обвързаност;

4. Глобалисти, антиглобалисти.

Противниците посочват опасността от още по-голямо поляризиране между бедни и богати страни; изразяват опасенията си, че икономическата експанзия води до изтощаване на природата и на ресурсите в определени части на света; не скриват страха си, че икономическото господство ще позволи на отделни държави или на групи от хора да умножат политическата и военната си мощ и да диктуват условията си на останалия свят. Песимистите отговарят, че новите технологии разкриват неподозирани възможности за намеса в частния живот на индивида и евентуално за ново, непознато в предишните епохи заробване на човека.

4.1 Националната държава като единство на „нация” и „държава”

Въпреки пъстрата картина от представи за глобализацията и при цялата противоречивост на съпътстващите ги тревоги и надежди, в тях може да бъде разпознат един общ корен. Той е свързан с кризата на основната организационна форма на модерната епоха – националната държава. Изразът „национална държава” съчетава в едно два иначе самостоятелни елемента – нация и държава, като и двата предхождат националната държава. Държава има още от древността насам и най – общо казано, нейното предназначение е било да осъществява господство и управление над определена територия и над населяващите я човешки общности. От своя страна нацията не означава непременно локализация в определено пространство, а се свързва по – скоро с общи културни ценности, общи вярвания, общ език, обща историческа памет, които обединяват хората и през държавните граници.

Националните държави се появяват в края на 15 в. в Европа след разпадането на средновековните структури и на удържащите ги в единство национални сили, каквито са имперската власт и католическата църква. Като комбинира двата противоречиви принципа – на териториалността (държавата) и на преодоляващата териториална ограниченост културна и символна общност (нация) – националната държава получава възможност да гарантира културния суверенитет и заедно с това да динамизира държавното начало, ориентирайки го към външна експанзия: културна, икономическа, географска. През 19 в. и през първата половина на 20 в. нейна специфична задача става регулирането на отношенията между противостоящи си класи и социални групи, което намира израз в т. нар. социална политика. В края на 20 в. взаимната обвързаност на нация и държава под формата на националната държава започва да натъква на все повече и повече проблеми.

4.2 Процесите на глобалност и отслабващата власт на националната държава

Изброените по – горе схващания за глобализацията, както оптимистичните, така и песимистичните, са непосредствено свързани с новите и разширени възможности за несъобразяване с границите на националната държава, за освобождаване на социалното общуване от нейната опека. И наистина, редица икономически процеси днес не са подвластни на регулиране от страна на която и да било държава. Евтиният и бърз транспорт позволява лесно преодоляване на пространствената раздалеченост, което прави хората по – подвижни и по – малко склонни да се идентифицират с определена

държава. Връзките чрез Интернет, сателитната телевизия и бързото навлизане на мобилните телефони във всекидневния живот допринасят хора от различни краища на света да се чувстват съпричастни към една и съща общност независимо от териториалното разделение, да споделят един и същ начин на живот в противовес например на „съседите по територия“ било в града или в страната. Възникват нов тип ценности, които нямат „гражданство“ в дадена държава, а са свързани с цялото земно кълбо – техен първообраз са екологичните ценности. Споменатите примери хвърлят съмнение изобщо върху способността на националната държава и нейните институции да контролират социалния, икономическия и политическия живот, както са го правили векове наред. Това само по себе си е симптом за дълбока промяна в характера на отношенията между човека и света. Идеята за глобалност, ако не се свежда до едно или друго свое измерение, а се схваща като цялостен прелом в условията на човешкото съществуване, позволява да бъде описана тази промяна.

5. Пазар, пари, глобализация - връзки и взаимодействия.

Глобализацията въздейства и върху националната икономика . Тя влияе благоприятно към тези , които имат мощни ДМА и имат свръх предлагане , което влияе негативно за търговците с високи разходи . Глобализацията е причина за местене на инвестиции .

5.1 Ефектите от глобализацията са :

1) изгоди за развитите страни

- възможност за използване на постиженията на развитите страни ;

- нови пазари ;

- нови стоки ;

- организиране на производството с чужди технологии

Съвременната икономика функционира като бързо развиваща се и все по-динамична система, върху която оказват съвкупно влияние множество макроикономически, политически, административни и други фактори и процеси. Един от тях е стремежът към глобализация и интеграция и създаване на единен световен пазар. При тези условия усилията на много хора са насочени към реализиране на високи печалби и постигане на финансова независимост. Управлението на парите е един сложен и непрекъснат процес на вземане на решения при постоянно взаимодействие на непрекъснато променящи се мисли, чувства и емоции.

6. От двуполюсен към еднopolюсен модел на света - позитивни и негативни последици.

След Първата световна война се зароди, а след Втората световна война се утвърди т.нар. двуполюсен модел на света а с него и т.нар. Студена война. Единият от полюсите бе на оформила се след Втората световна война система на социализма начело с бившия Съветски съюз. Другият полюс беше на свободното пазарно стопанство и плуралистичната демокрация начело със САЩ. Тези два лагера се наричаха още светът на комунизма и свободния свят. Обединителната идея на Изтока беше – “светло бъдеще” социализма-комунизма и неговото уж светло бъдеще. За запада такава обединителна идея беше пазарно капиталистическото стопанство и демокрацията, а така също страхът от комунизма и колективното му противопоставяне. Изтокът залагаше на държавната общонародна и социалистическа форма на собственост, а така също на социално-икономическото равенство. Западът на частната собственост индивидуализма.

Рухването на двуполюсния модел в световното геопространство в началото на 90-те години на XX в. поставя светът пред предизвикателства и проблеми, които поставят началото на процеси, очертаващи нови алтернативи и хоризонти. Краят на социалистическата система и нейния водач СССР създава вакуум, който се опитват да запълнят, моделират и контролират техните опоненти в лицето на САЩ и неговите западноевропейски съюзници. Съюзът за икономическа взаимопомощ (СИВ) и Варшавският договор отстъпват място на Европейския съюз и НАТО. Руската федерация, която е наследник на Съветския съюз, е изправена пред проблемите на миналото, (свързани с качествено новите отношения с бившите съветски републики и страните от посткомунистическа Европа) и се стреми към бъдеще, ориентирано към запазването на статута ѝ на велика сила и равноправно, а при добро разиграване на

картите, и едно водещо участие в очертаващите се глобални преструктурирания на регионалните и субрегионалните пространства.

Крахът на съветската система инспирира процесите на глобализация. Особеността на създамата се геополитическа ситуация е във факта, че инициативата за разрушаването на евразийското Голямо пространство, съществуващо като социалистическа система, идва от центъра на евразийската столица – Москва. Съветският съюз в лицето на Горбачов става инициатор за влючването на евразийския блок в мондиалистки проект. Идеите за “перестройка”, “ново мислене” и др, на геополитически език означава пълно възприемане на модела за единно Голямо пространство и съзнателен преход от двуполусен световен модел към еднополусен.

7.Последствията:

Националната държава ерозира. Тя не изчезва, не става излишна, както намекват някои коментари, а ерозира. Появяват се допълнителни нива на решаване на проблемите над и под нивото на националната държава. Някогашните строги граници на държавната територия и на държавната власт стават по-достъпни. Именно това се крие зад фразата за "ерозията на националната държава", която е особено разпространена в Европа на Европейския Съюз. Тук държавите отстъпват, включително и чрез загубата на валутния им суверенитет, пред една нова по рода си, супранационална организация.

Тези феномени не са нови - те се дискутират от 70-те години - но процесите се ускориха и постигнаха качествено и количествено нови измерения. В това се състои новото в глобализацията.

Това се отнася в същата степен за другите, посочените в таблицата аспекти. Разрушаването на околната среда, както и неравномерното разпределение на богатата, е съществувало и преди да почне да се говори за глобализация. Към това насочва вниманието междувременно силно нарастналото движение на критиците на глобализацията. От друга страна глобализацията създава и предпоставките за необходимото отношение към проблемите, а именно на глобално ниво.

Безспорно е, че работниците в Индия получават по-малко отколкото в Европа и че това

ще остане така в близкото бъдеще. Това създава за предприятията огромен потенциал на заплахата: те могат да заплахат с преместването им в страни с ниски заплати. Но и тази привидно ясна връзка не издържа на по-точен анализ. Решенията за местата на производство не се определят само от разходите за заплати. Други фактори, като например нивото на образованост или имиджа на пазара, също играят важна роля.

От тероризма до глобалното затопляне пороците на глобализацията са по-опасни от всякога. Къде се объркаха нещата? Светът стана зависим от една-единствена суперсила. Ако това се промени, ще стане ли светът по-сигурно място?

Светът днес е по-опасен и по-неподреден, отколкото очаквахме. Преди 10-15 години живеехме с наивната представа, че идва краят на историята. Реалността обаче ни опроверга. В света днес има повече международен тероризъм и разпространение на ядрените оръжия, отколкото през 1990 г. Международните институции са по-слаби. Заплахите от пандемии и климатични промени са по-големи. Разцепленията в религиозните и културните идеологии са по-ясно изразени. Глобалната финансова система е по-неуравновесена и несигурна.

Не смятахме, че е така. Краят на студената война трябваше да направи глобалната политика и икономика по-лесни за управление, а не по-трудни. Къде се объркаха нещата? Лошата вест на двадесет и първото столетие е, че глобализацията си има тъмна страна. Товарните кораби, пренасящи стоки китайско производство до и от САЩ, пренасят и наркотици. Пътническите самолети, които непрестанно летят от Ню Йорк до Сингапур, транспортират заедно с пътниците и заразни болести. А интернетът е точно толкова ефективен в разпространението на смъртоносни екстремистки идеологии, колкото и в електронната търговия.

Традиционното убеждение гласи, че най-голямото предизвикателство пред днешната геополитика е да се овладее тази тъмна страна на глобализацията чрез постепенно отнемане на силата на незаконните й спътници, експлоатиращи откритостта, мобилността и свободата. Сегашната американска стратегия е да се действа за повече търговия, повече връзки, повече пазари и повече откритост. Америка си има своите основания за това - тя има повече полза от глобализацията, отколкото, която и да било друга държава в света. САЩ признават тъмната страна на глобализацията, но я отдават единствено на хищническото поведение на престъпниците, религиозните екстремисти и други анахронични елементи, които могат да бъдат елиминирани. Тъмната страна на глобализацията, казва Америка без особена деликатност, може да бъде смекчена от експанзията на американската мощ понякога едностранно, а понякога

и чрез международните институции в зависимост от това как предпочитат САЩ. С други думи, Америка се стреми към един плосък глобализиран свят, координиран от една-единствена суперсила.

Хубава цел, ако можеш да я постигнеш. Но почти е сигурно, че американците не могат. Не само защото други държави няма да позволят, но и защото, по-дълбоко погледнато, това мислене е погрешно. От превеса на американската сила има много ползи, но овладяването на глобализацията не е една от тях. Мобилността на идеи, капитал, идеологии и хора не е нещо ново. Новото е бързият възход на отрицателните страни на глобализацията. По-голямата част от този възход се реализира през 90-те години. Защо? Защото една от дълбоките промени през 90-те години беше промяната в полюсите на международната система. За пръв път в съвременната история се съчетаха глобализацията и доминиран от една-единствена суперсила свят. Последните 15 години ни показаха, че това е опасна смес. Негативните последици от глобализацията след 1990 г. не са причинени от самата глобализация - те всъщност са тъмната страна на американското господство.